

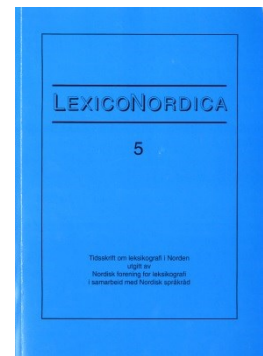
LexicoNordica

Titel: ”Terminografi och facklexikografi – blir det samma sak nu när ordböckerna blir databaser?”

Forfatter: Bo Svensén

Kilde: LexicoNordica 5, 1998, s. 77-90

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>



© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Bo Svensén

"Terminografi och facklexikografi – blir det samma sak nu när ordböckerna blir databaser?"¹

During the last twenty years there has been some discussion as to whether technical lexicography and terminography should be regarded as (more or less) one and the same discipline or as two different disciplines. By and large, lexicographers have favoured the former opinion, whereas terminographers have tended to support the latter. In this contribution, the most important arguments brought forward in the discussion are examined and an attempt is made to answer the question whether the differences (if any) are likely to be reduced or eliminated now that technical dictionaries to an ever increasing extent are published as data bases.

1. Inledning

Att titeln på den här uppsatsen omges av citationstecken är inte en slump, utan avsikten är att markera att jag inte helt kan ställa mig bakom allt som kan utläsas av titeln. För det första påstås det ju där att alla ordböcker nu håller på att bli databaser. Jag tillåter mig att betvivla det, men låt oss för diskussionens skull anta att det förhåller sig på det sättet. För det andra – och det är betydligt viktigare – innehåller titeln också en presupposition, nämligen den att terminografi och facklexikografi hittills inte har varit samma sak. Här måste jag vara försiktigare, eftersom jag beträder minerad mark.

Frågan om likheter och olikheter mellan terminografi och facklexikografi, och därmed också frågan huruvida det egentligen handlar om samma sak eller inte, är nämligen i hög grad omtvistad, och jag vill redan från början påpeka, att den här uppsatsen inte skall uppfattas som ett inlägg i den debatten. Syftet är i stället att efter bästa förmåga redovisa några av de argument som har framförts på ömse håll och med utgångspunkt från dem försöka besvara frågan huruvida databasernas intåg på scenen har medfört att terminografi och facklexikografi har blivit, eller är på väg att bli, samma sak. Och med uttrycket "bli samma sak" menas här att man uppnår ett läge där både facklexikografer och

¹ Uppsatsen utgör en lätt bearbetad version av ett föredrag hållet i Oslo den 15 januari 1998 vid ett seminarium anordnat för att hylla Dag Gundersen på hans 70-årsdag.

terminografer anser att skillnaderna har utjämnats så mycket att de i princip saknar betydelse.

2. En tillbakablick

Diskussionen om likheter och skillnader mellan facklexikografi och terminografi² har pågått i minst 20 år. (Det äldsta omnämmandet av en sådan diskussion som jag känner till finns hos Frandsen 1979, som hänvisar till ett föredrag av R. Dubuc 1978.) Till en början var det huvudsakligen ett inbördes meningsutbyte mellan dem som kallade sig terminografer, medan de som kallade sig facklexikografer inte var särskilt intresserade. Det är först på senare år som facklexikografins företrädare har gjort sig hörda i diskussionen.

Vad det handlar om på ömse håll är dels den egna självbilden, dels den uppfattning man har om den andra parten, vilket kan åskådliggöras i följande matris:

	uppfattning om sig själva	uppfattning om den andra parten
Facklexikografers	a	b
Terminografers	c	d

Det var alltså utsagor av typerna (c) och (d) som länge var dominerande, medan utsagor av typerna (a) och (b) först på senare år har blivit vanligare. Det är fortfarande i regel så att initiativet till ett meningsutbyte tas av terminograferna, dvs. det börjar med utsagor av typ (c) och (d), som då följs av svar av typ (a) och (b), inte tvärtom, men det är möjligt att detta nu håller på att ändra sig.

Grovt uttryckt kan man säga att terminograferna som regel har hävdat att det finns vissa principiella skillnader och att dessa skillnader är så viktiga att man måste betrakta terminografi och facklexikografi som olika discipliner (se t.ex. Riggs 1989, Svensén 1992, Laurén,

² Förr användes alltid termen *terminologi* som beteckning för både den mer teoretiska sidan av saken och det vi nu kallar *terminografi*. Den sistnämnda termen introducerades av ISO på 70-talet och har sedan 80-talet fått en viss spridning som parallell till *lexikografi*. För enkelhetens skull används här genomgående termerna *terminografi* och *terminograf* även där det kanske vore mer på sin plats att säga *terminologi* och *terminolog*.

Myking & Picht 1997). Däremot förnekar man inte att det finns flera gemensamma drag. Facklexikograferna å sin sida har oftast tenderat att betona likheterna och hävdade att det i stort sett är fråga om en och samma disciplin; alternativt vill de betrakta terminografin som en särskild typ av facklexikografi (se t.ex. Bergenholtz 1994, 1995a, 1995b). Typiskt för deras argumentation är att de i regel inte förnekar sanningshalten hos utsagor tillhörande kategori (c) men att de också hävdar att dessa utsagor, mutatis mutandis, lika väl skulle kunna sorteras in under kategori (a). Med andra ord: det som terminograferna hävdar beträffande terminografin anser sig facklexikograferna med lika stor rätt kunna hävda beträffande sin egen verksamhet. Däremot opponerar sig facklexikograferna i regel mot utsagor av typ (d), eftersom de anser att den ofta kritiska bild som terminograferna förmedlar av dem på många punkter inte överensstämmer med verkligheten.

Varför är det då just terminograferna som har velat avgränsa sin verksamhet gentemot facklexikografin? Varför har inte facklexikograferna velat göra en liknande gränsdragning gentemot terminografin? Den enda förklaring jag har sett kommer från en facklexikograf (Bergenholtz 1995b:52), som menar att facklexikografin, såsom varande en del av lexikografin, har en mer än tusenårig tradition att stödja sig på och egentligen inte har känt något behov av att hävda sin egenart. Terminografin däremot, som i den form vi nu känner den är en ung disciplin och bara har funnits sedan 1920-talet, lade redan från början tonvikten vid de enskilda fackområdenas systematik och ställde sig kritisk till de facklexikografiska produkterna, som man ansåg osystematiska och, som man sade, "vildvuxna". Detta var något som terminograferna ville distansera sig från.

3. Utgångspunkter

I det följande kommer jag att ge en översikt av läget genom att jämföra respektive ståndpunkter såsom de framställs i några ganska nya inlägg i diskussionen.

Facklexikografernas uppfattning återges huvudsakligen efter en uppsats av Henning Bergenholtz i *Lexicographica 11* med titeln "Wodurch unterscheidet sich Fachlexikographie von Terminographie?" (Bergenholtz 1995b) och den danska kortversion av uppsatsen som utgör en del av hans föredrag vid NFL:s konferens i Reykjavík 1995 med titeln "Leksikografi. Hvad er det?" (Bergenholtz 1995a).

Terminografernas aktuella ståndpunkt företräds huvudsakligen av boken *Terminologi som vetenskapsgren* av Christer Laurén, Johan Myking och Heribert Picht (Laurén, Myking & Picht 1997). Här vill jag dock göra en liten reservation. Betraktad som helhet innebär den här boken både omvärderingar och nya synsätt inom disciplinen terminografi. Det begränsade avsnitt av boken som min framställning grundar sig på och som är författat av Picht är speciellt inriktat på förhållandet mellan terminografi och lexikografi och företräder möjligen ett mer traditionellt synsätt än boken i övrigt.

Men innan vi går in på redovisningen av respektive ståndpunkter måste vi också fråga: Vilken typ av facklexikografi är det som här i Norden brukar jämföras med terminografin? Och vilken typ av terminografi är det vi talar om?

Facklexikografin kan enligt Wiegand (1988) indelas i tre olika typer:

- den fackinriktade *språklexikografin*, vars syfte är att ge information om språkliga företeelser inom ett eller flera fackområden
- den fackinriktade *saklexikografin*, vars syfte är att ge information om icke-språkliga företeelser inom ett eller flera fackområden
- den fackinriktade *all(ord)bokslexikografin*, vars syfte är att ge information om såväl språkliga som icke-språkliga företeelser inom ett eller flera fackområden.

Av dessa tre är det i första hand all(ord)bokslexikografin som det är fråga om i det här sammanhanget, men man kan för den skull inte utesluta de andra två helt och hållet. Vad man däremot helt kan bortse från är den typ av fackspråkliga översättningsordböcker som utöver lemmat i stort sett ger enbart ekvivalenter på ett eller flera målspråk. Detta är en facklexikografisk företeelse som i princip saknar motsvarighet på den terminografiska sidan.

Inom terminografin kan man urskilja olika "skolor", eller snarare ansatser eller tyngdpunkter. Enligt Laurén & Picht (1992) gäller detta framför allt i två avseenden. Det ena har att göra med den teoretiska inriktningen och tar sikte på dimensionen lingvistisk kontra interdisciplinär orientering (fig. 1).

Fig. 1. Lingvistisk kontra interdisciplinär orientering

Det andra gäller det språkligt-kommunikativa elementet och tar sikte på dimensionen nationell (dvs. enspråkig) kontra internationell (dvs. flerspråkig) kommunikation (fig. 2).

Fig. 2. Nationell kontra internationell kommunikation

Den nordiska terminografin, som jämförelsen närmast avser, har i figurerna placerats ungefär i mitten i båda dimensionerna. Men samtidigt är det inget tvivel om att den i första hand har präglats av den s.k. Wienerskolan och dess terminologilära, som till största delen är en skapelse av österrikaren Eugen Wüster.

Nu är det hög tid att gå över till att undersöka vad man på respektive håll anser om förhållandet mellan terminografi och facklexikografi och vad databasernas intåg på scenen kan tänkas komma att innebära.

4. Datoranvändning

När terminograferna hävdar att det finns skillnader mellan terminografi och facklexikografi, går en stor del av deras argumentering ut på att de själva har ett stort försprång när det gäller användning av datorer, medan facklexikograferna anses fortfarande hålla fast vid pappersordböckerna. I Laurén, Myking & Picht (1997) laborerar man t.o.m. med motsatsparet *terminologiska databaser* och *facklexikografiska ordböcker* (där man i det sistnämnda fallet sannolikt förväntas underförstå *pappersordböcker*).

Facklexikograferna erkänner visserligen att terminograferna var tidigt ute med sina terminologiska databaser, medan deras egna produkter tidigare mest har publicerats som pappersordböcker. Men de är också nogga med att påpeka att alla nuförtiden har tagit den moderna datatekniken i sin tjänst och att det knappast längre kan anses råda några skillnader i det här avseendet.

Även om nu terminograferna har rätt på den här punkten och de facklexikografiska produkterna till stor del fortfarande är pappersordböcker, betyder ju ändå det antagande som ligger till grund för den här uppsatsen att eventuella skillnader snart kommer att vara försvunna.

5. Onomasiologiskt – semasiologiskt

Det område där terminograferna anser att skillnaderna är som mest fundamentala gäller den semiotiska grundvalen för arbetet. De är mycket nogga med att peka på att facklexikografen arbetar med lingvistiska metoder och främst har en semasiologisk ansats, som utgår från det språkliga tecknet och dess två sidor, uttryck och innehåll, ord och betydelse. Själva arbetar de däremot utifrån en onomasiologisk ansats: hos dem står begreppet i centrum, och först sedan det blivit avgränsat och beskrivet kan man ta itu med dess representant på uttrycksplanet, termen. Begreppet existerar i princip oberoende av termen, och inom terminologiläran i Wüsters tappning finns inte den jämlikhet och samhörighet mellan uttryck och innehåll som utmärker Saussures teckenbegrepp. I själva verket kan man säga att terminologiläran saknar motsvarighet till Saussures språkliga tecken, eftersom den inte har

något begrepp (och därmed inte heller någon term!) för kombinationen av begrepp och term.

Så långt terminograferna. Facklexikograferna kontrar med att säga att här föreligger ett missförstånd: man kan undra vad det är för lingvistiska metoder som terminograferna anser förekomma i facklexikografiskt arbete men inte inom den egna verksamheten, och att beskriva begrepp och begreppsrelationer är något som man inte är helt främmande för inom lingvistik.

Men det är ändå just på den här punkten, alltså den semiotiska grundvalen för arbetet, som man kan se att facklexikograferna erkänner att det finns en viss skillnad mellan terminografin och deras egen verksamhet. Frågan är då vilken betydelse den skillnaden har i praktiken. Under alla förhållanden tror jag knappast att den kommer att utjämnas genom att ordböckerna blir databaser.

6. Facksystematik

Från begrepp och begreppsrelationer är steget inte långt till det som kallas "facksystematik". Steget är i själva verket så kort att man ibland har undrat om det verkligen är fråga om två olika saker.

Terminograferna är noga med att framhålla vikten av att begreppsrelationer och begreppssystem blir både klarlagda och beskrivna, eftersom detta är en förutsättning för att man skall kunna beskriva fackområdets kunskapsstruktur. De pekar i det sammanhanget också på terminografins betydelse som hjälpmedel för lagring och återvinning av information, exempelvis vid uppbyggandet av dokumentationsspråk och klassifikationssystem. De framhåller också de terminologiska databasernas förmåga att integreras i mer komplexa kunskapssystem: tendensen är ju idag att man i allt större utsträckning integrerar faktabanker, bibliografiska databaser, terminologiska databaser och andra språkligt inriktade elektroniska hjälpmedel. Enligt deras uppfattning har facklexikografin inte lyckats tillgodose någon av dessa aspekter.

Från facklexikografiskt håll betonar man att intresset för facksystematik är lika stort där som hos terminograferna. Att påstå att facklexikografin bara beskriver isolerade språkliga tecken anser man inte vara en rättvis beskrivning av dagens facklexikografi. Historiskt skulle ett sådant påstående möjligen kunna vara riktigt, men den moderna facklexikografin utgår liksom terminografin från en facksystematik. Hos Bergenholtz & Tarp (1994) framhävs exempelvis facksystematikens roll som utgångspunkt för sammansättningen av ordboksbasen, urvalet av lemman, valet av makrostruktur och utarbetandet av definitioner.

Terminografernas kommentar till detta är att det verkar som om facksystematiken vore avsedd att användas bara för en begränsad del av arbetet. Och själv har jag inte någonstans sett att någon har framhävt facklexikografins betydelse för uppbyggandet av dokumentationsspråk och klassifikationssystem, inte heller dess roll i mer komplexa kunskapssystem.

När det gäller den grundläggande synen på systematiken verkar det, som jag ser det, knappast kunna bli något närmande mellan de två disciplinerna just genom att ordböckerna blir databaser. Om man får tro facklexikograferna, har detta närmande i stället ägt rum databaserna förutan; om man får tro terminograferna, är skillnaden bestående och av mer grundläggande art.

7. Presentationsform

Från systematiken är inte steget långt till frågan om presentationsformen.

Terminograferna poängterar här, att den för facklexikografen typiska alfabetiska ordningsföljden mellan lemmarna är en följd av det semasiologiska angreppssättet och därför inte tillåter en framställning som klargör sammanhängande kunskapsstrukturer. Visserligen kan man antyda något om fackområdets uppbyggnad genom att exempelvis ange hyperonymer, hyponymer och kohyponymer i de enskilda artiklarna, men facksystematiken och kunskapsstrukturen kan därigenom inte synliggöras på ett tillräckligt tydligt sätt. I de terminografiska produkterna däremot bestäms artiklarnas ordningsföljd av de logisk-ontologiska strukturerna, vilket resulterar i en systematisk makrostruktur som i möjligaste mån söker reproducera fackområdets kunskapsstruktur.

Facklexikograferna å sin sida verkar inte direkt bestrida att den systematiska makrostrukturen är vanligast i terminografiska produkter och den alfabetiska i facklexikografiska produkter. Men de påpekar samtidigt att man inte får blanda samman arbetsmetod och presentationssätt: en viss arbetsmetod medför inte automatiskt ett visst presentationssätt. Exempelvis behöver inte ett onomasiologiskt angreppssätt utesluta att den färdiga produkten har en alfabetisk makrostruktur.

Kommer nu de eventuella skillnaderna mellan facklexikografen och terminografen på den här punkten att minskas när alla ordböcker blir

databaser? På den frågan måste man svara ja. Även den som anser att det finns väsentliga principiella skillnader måste medge att frågan om makrostrukturen härigenom blir allt mer irrelevant. Den elektroniska lagringsformen erbjuder ett brett spektrum av sökmöjligheter, som befriar användaren från beroendet av en från början vald typ av makrostruktur. Det blir i stället åtkomststrukturen som blir allena-rådande.

Men en facksystematik kan ju också visas på andra sätt än genom makrostrukturen (jfr Svensén 1994). I två fackordböcker från senare år – *Genteknologisk ordbog* (1992) och, med den som förebild, *Nordisk leksikografisk ordbok* (1997) – presenteras kunskapsstrukturen i en sammanhängande handboksartad text om det aktuella fackområdet i början av boken, med ömsidiga hänvisningar mellan denna text och de enskilda ordboksartiklarna. Detta är en innovation som terminograferna betraktar som ett framsteg, men ett otillräckligt sådant, eftersom det inte tillgodoser begreppssystematiken i tillräckligt hög grad: exempelvis skulle inte *Genteknologisk ordbog* utan förnyad bearbetning kunna överföras till en terminografisk produkt.³

Begreppets prioritet för terminografen kommer till uttryck i presentationsformen även på ett annat sätt, nämligen i fråga om synen på förhållandet mellan homonymi och polysemi. Låt oss ta ett exempel. Ordet **färg** kan stå dels för ett målningsmaterial, dels för en synförmimmelse. En terminograf skulle säga att vi här har två skilda begrepp som har likalydande termer. Ett begrepp – en term-post. I hans ordlista skulle det hela presenteras som ett fall av homonymi:

färg (1)
målningsmaterial ...

färg (2)
synförmimmelse ...

En facklexikograf, å andra sidan, skulle sannolikt säga att vi på uttryckssidan har ett enda ord, som på innehållssidan har två olika betydelser. I hans ordbok skulle det hela presenteras som ett fall av polysemi:

färg 1 målningsmaterial ... **2** synförmimmelse ...

³ Här vill jag undantagsvis komma med en personlig anmärkning och tillägga, att detta i så fall gäller även för *Nordisk leksikografisk ordbok*. Inte heller NLO har någon genomförd begreppssystematik, men till skillnad från *Genteknologisk ordbog* har den åtminstone en klassifikation om än av enklare slag. Men därifrån till en riktigt begreppssystematik är steget långt.

Det här är en företeelse som ligger på gränsen mellan makrostruktur och mikrostruktur. Homonymin manifesteras i makrostrukturen, vilket innebär att de två begreppen presenteras i två olika termposter. Polysemin däremot manifesteras i mikrostrukturen, vilket innebär att de två betydelseerna presenteras i en och samma artikel.

Kommer nu denna skillnad att minska genom databasernas tillkomst? Ja, åtminstone delvis, skulle jag tro. Även om inte synsättet på ömse håll ändras, så kommer också i det här fallet de nya sökmöjligheterna förmodligen att göra inte bara makro- utan också mikrostrukturen mindre relevant för användaren än tidigare. Också här kommer åtkomststrukturen att få avgörande betydelse.

Åtkomststrukturens ökade betydelse i samband med den vidgade användningen av databasteknik skulle i praktiken också kunna innebära en utjämning av eventuella skillnader när det gäller stora, integrerade databaser innefattande ett stort antal fackområden samtidigt. För att man i en sådan databas över huvud taget skall få tillgång till termerna inom ett enskilt fackområde på ett någorlunda systematiskt sätt måste nämligen artiklarna resp. termposterna förses med notationer som möjliggör en systematisk presentation av kunskapsområdet på begreppsnivå eller åtminstone på begreppsklassnivå.

8. Mängden information

Det är ett välkänt faktum att utrymmesbrist utgör en starkt hämmande faktor i pappersordböcker. Databaserna erbjuder däremot i princip obegränsat utrymme. De befriar en också från tvånget att i början av varje projekt bestämma sig för vilka informationskategorier, såväl språkliga som fackrelaterade, som skall vara med och hur mycket utrymme var och en av dem skall få uppta. I stället kan man undan för undan utöka den ursprungliga databasen med nya fackområden och nya informationskategorier, informationen inom varje kategori kan efter hand utökas allteftersom behovet växer osv.

När det gäller just mängden information betonar terminograferna, att de i sina databaser bättre kan tillgodose behovet av fackrelaterad information än vad facklexikograferna gör i sina pappersordböcker. På liknande sätt hävdar terminograferna, att deras databaser bättre tillgodoser den två- och flerspråkiga aspekten än vad de facklexikografiska produkterna gör. Exempelvis i flerspråkiga ordböcker, och särskilt inom sådana fackområden där det råder kulturellt betingade skillnader mellan kunskapsstrukturer, krävs det betydligt mer in-

formation om ekvivalens mellan språkpar för att tydliggöra dessa skillnader. I ett sådant läge kan man utnyttja de möjligheter databasen erbjuder att upprepa alla informationskategorier för varje språk.

I den mån det finns några skillnader mellan terminografi och facklexikografi när det gäller mängden information av olika slag, måste man väl kunna förvänta sig att databasanvändningen skall medföra en viss utjämning, eftersom en ökning av informationsmängden vid elektronisk publicering i varje fall inte möter några tekniska hinder.

9. Normeringsaspekten

Ett vanligt argument från terminografer är att terminografin är huvudsakligen normativ, medan facklexikografin till största delen är deskriptiv. Terminograferna hänvisar i det sammanhanget ofta till sin medverkan i arbetet inom olika nationella och internationella standardiseringsorgan.

En facklexikografisk kommentar till detta är att facklexikografin liksom terminografin tar sikte på både beskrivning och normering. Visserligen har terminografin bidragit mer än facklexikografin till normeringen genom sin medverkan i standardiseringsarbetet, men därav följer inte att det råder olika uppfattning om nödvändigheten av normering. Skillnaden skulle med andra ord inte gälla den grundläggande synen på problemet normativt kontra deskriptivt utan snarast vara av formellt organisatorisk natur.

Hur det än förhåller sig med den saken har jag svårt att tro att ordböckernas förvandling till databaser skulle kunna medföra någon förändring på den här punkten.

10. Användaraspekten

Terminograferna hävdar också att deras egna produkter vänder sig till fackmän, medan de beskriver de facklexikografiska produkternas målgrupp som lekmän eller personer som är ett mellanting mellan fackmän och lekmän.

Detta påstående bestrids förstås av facklexikograferna, som poängterar att deras produkter naturligtvis också kan vara avsedda för fackmän. Som en möjlig förklaring till terminografernas uppfattning ser de hopkopplingen med den normativa funktionen: å ena sidan terminografi = normering för experter, å andra sidan facklexikografi = deskription för lekmän.

Ändras nu någonting genom tillkomsten av databaser? Det genuina ändamålet för respektive produkter kommer knappast att ändras och därmed sannolikt inte heller målgrupperna. Men man kan gå ett steg längre och se på den del av användaraspekten som gäller distributionsformen.

Ordböcker i databasform kan distribueras antingen genom fysisk förflyttning av databärare av typ cd-rom eller via kommunikationssystem av typ Internet. Genom att allt fler databaser läggs ut på Internet kan man kanske tänka sig att de potentiella användarna kommer att få tillgång till flera typer av produkter än de annars skulle ha fått. Om man exempelvis föreställer sig att en terminologistandard i form av en databas läggs ut på Internet och kanske t.o.m. integreras i ett mer omfattande kunskapssystem, kommer den kanske att mer eller mindre av en slump bli konsulterad av personer som annars inte skulle ha kommit på tanken att vända sig till respektive standardiseringsorgan med sina terminologiska problem. Härigenom skulle det i praktiken kunna bli en viss utjämning på användarsidan. Men detta är också beroende av i vilken utsträckning de nyrekryterade användarna förstår, och på rätt sätt kan utnyttja, alla nya typer av information som de då får tillgång till. Och i vilken utsträckning detta rent principiellt skulle kunna bidra till att utjämna den eventuella skillnaden mellan terminografi och facklexikografi kan man naturligtvis diskutera.

Man kan också spekulera om vad utvecklingen på Internet rent generellt kommer att innebära för facklexikografin och terminografin. Databaser som produceras på det traditionella sättet inom terminologiska respektive lexikografiska institutioner och projekt och därefter läggs ut på Internet (s.k. "top-down lexicography") kommer kanske inte att likna varandra mer bara därför att de finns utlagda på nätet. Men man kan fråga sig hur det kan tänkas bli med de produkter som skapas på rakt motsatt väg, alltså genom att användare av de mest skilda slag med sina bidrag tillsammans bygger upp och fortlöpande underhåller databaser (s.k. "bottom-up lexicography"; jfr Carr 1997). Om det vet vi ännu ingenting.

11. Avslutning

Om de skillnader som man på terminografiskt håll anser finns mellan terminografi och facklexikografi verkligen är realiteter, kommer vissa av dem såvitt jag förstår att delvis utjämnas genom att ordböckerna blir databaser. Det gäller främst vissa yttre egenskaper hos produkterna, i första hand presentationsformen, där makrostrukturen blir i stort sett

irrelevant och där i stället åtkomststrukturen får avgörande betydelse. Andra yttre egenskaper där man möjligen kan vänta sig en minskning av skillnaderna är mängden tillhandahållen information inom olika områden, möjligen också valet av informationskategorier.

På användarsidan kan man knappast vänta sig några förändringar när det gäller produkternas genuina ändamål. Däremot skulle man kunna tänka sig att det i praktiken blir en viss utjämning i användarledet genom de nya distributionsformer som uppstår genom att databaser läggs ut på Internet.

De mer grundläggande skillnaderna, främst när det gäller semiotisk teori men också i viss mån när det gäller facksystematik, kommer däremot sannolikt att bestå, och det kommer i sin tur att innebära att åtminstone terminograferna även i fortsättningen kommer att anse att terminografi och facklexikografi inte är samma sak. Mitt svar på frågan i rubriken, om terminografi och facklexikografi blir samma sak nu när ordböckerna blir databaser, måste därför bli: Nej, bara delvis.

Skall vi nu beklaga detta sakernas tillstånd, eller skall vi hälsa det med tillfredsställelse, eller skall vi anse att det inte spelar någon roll? Alldeles oavsett vad vi tycker om detta, borde de som kallar sig terminografer och de som kallar sig facklexikografer i alla fall kunna samarbeta betydligt mer än de gör idag. Jag tror att man på ömse håll har mycket att lära av varandra. Och om man vill gå ett steg längre och försöka undanröja så mycket som möjligt av det som eventuellt skiljer, bör man i första hand sätta in stöten på det teoretiska planet. Ett försök i den riktningen har nyligen gjorts i tidskriften *Hermes*, utgiven vid Handelshögskolan i Århus, som ägnade en hel tematisk sektion åt relationerna mellan de två disciplinerna och frågan om det skulle vara möjligt att integrera dem så att de fick en mer gemensam teoretisk plattform ("Specialised Lexicography and Terminology" 1997). Som en fortsättning inför ett större forum skulle exempelvis Nordiska Föreningen för Lexikografi och Nordterm kunna anordna en gemensam session på NFL:s konferens i Göteborg 1999 med föredragshållare representerande de två disciplinerna. Om de nu är två discipliner. För vem vet – de två termerna *facklexikografi* och *terminografi* kanske visar sig vara mer synonyma än vi anar.

Litteratur

- Bergenholtz, H. (1994): Zehn Thesen zur Fachlexikographie. I: B. Schaefer & H. Bergenholtz (red.): *Fachlexikographie. Fachwissen und seine Repräsentation in Wörterbüchern*. Tübingen: Narr, 43–56.

- Bergenholtz, H. (1995a): Leksikografi. Hvad er det? I: Á. Svavarsdóttir & al. (red.): *Nordiske studier i leksikografi 3. Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden, Reykjavík 7.–10. juni 1995*. Reykjavík: Nordisk forening for leksikografi, 37–49.
- Bergenholtz, H. (1995b): Wodurch unterscheidet sich Fachlexikographie von Terminographie?. I: *Lexicographica 11*, 50–59.
- Bergenholtz, H. & Tarp, S. (1994): *Manual i fagleksikografi. Udarbejdelse af fagordbøger – problemer og løsningsforslag*. Herning: Systime.
- Carr, M. (1997): Internet Dictionaries and Lexicography. I: *International Journal of Lexicography 10:3*, 209–230.
- Frandsen, L. (1979): *Terminologi og Leksikologi. Forskelle og Ligheder*. ARK 2.1979, Handelshøjskolen i København.
- Genteknologisk ordbog. Dansk-engelsk/engelsk-dansk molekylærbiologi og DNA-teknologi* (1992). Red. U. Kaufmann & H. Bergenholtz. København: Gad.
- Laurén, Ch., Myking, J. & Picht, H. (1997): *Terminologi som vetenskapsgren*. Lund: Studentlitteratur.
- Laurén, Ch. & Picht, H. (1992): Terminologiska skolor. I: *Terminologiläran och dess relationer till andra områden. Nordisk forskarkurs i Mariehamn, Åland september 1990*. Stockholm: Nordterm, 217–236.
- Nordisk leksikografisk ordbok* (1997). Red. H. Bergenholtz & al. Oslo: Universitetsforlaget.
- Riggs, F. W. (1989): Terminology and Lexicography: Their Complementarity. I: *International Journal of Lexicography 2:2*, 89–110.
- Specialised Lexicography and Terminology (1997). Tematisk sektion i *Hermes 18*, 9–156.
- Svensén, B. (1992): Terminologi och leksikografi. I: *Terminologiläran och dess relationer till andra områden. Nordisk forskarkurs i Mariehamn, Åland september 1990*. Stockholm: Nordterm, 97–122.
- Svensén, B. (1994): Lexikografins terminologi: systematiska aspekter. I: A. Garde & P. Jarvad (red.): *Nordiske studier i leksikografi II. Rapport fra Konference om Leksikografi i Norden 11.–14. maj 1993*. Århus: Nordisk forening for leksikografi, 263–278.
- Wiegand, H.E. (1988): Was eigentlich ist Fachlexikographie? Mit Hinweisen zum Verhältnis von sprachlichem und enzyklopädischem Wissen. I: H.H. Munske & al. (red.): *Deutscher Wortschatz. Lexikologische Studien. Ludwig Erich Schmitt zum 80. Geburtstag von seinen Marburger Schülern*. Berlin & New York: de Gruyter, 729–790.